

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

KRÁLOVÉHRADECKÝ
KRAJ

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Projekt je financován z ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR

Královéhradecký kraj

Studie financování osobních asistencí

Zpracovatel: Mgr. Jiří Zeman, Krajský úřad Královéhradeckého kraje, odbor sociálních věcí, oddělení analýz koncepcí a financování

Název projektu: Rozvoj dostupnosti a kvality sociálních služeb v Královéhradeckém kraji II.

Registrační číslo projektu: CZ.1.04/3.1.00/05.00044

Obsah

Cíle studie	3
Síť osobních asistencí	4
Metodika	5
Vstupní ekonomická analýza	5
Analýza ceníků	6
Terénní průzkum	8
Osobní asistence ve školách	11
Způsob zajištění osobní asistence ve školách	11
Osobní asistence vs. asistence pedagoga – legislativní a kompetenční vymezení	13
Ochrana uživatelů před nadměrnou platbou	19
Časová a psychologická dostupnost	20
Doporučení k poskytování služeb	21
Doporučení k dotačnímu systému	23
Příloha č. 1 Návrh výpočtu vyrovnávací platby u osobních asistencí dle druhu – varianta příznivá k uživateli	24

Cíle studie

Osobní asistence je jednou z klíčových služeb, které pomáhají osobám se zdravotním postižením a seniorům setrávat v přirozeném prostředí. Jedná se o jednu z nejmladších služeb, jejíž místo na trhu není stabilizováno. Osobní asistence jsou nuceny ze své podstaty pružně reagovat na poptávku, což ztěžuje řízení a financování služby. Také mezi místními samosprávami nejsou tyto služby v konkurenci pečovatelských služeb vnímány s patřičným respektem.

Osobní asistence jsou služby, které v Královéhradeckém kraji vykazují nejvýraznější rozdíly ve vykazovaných ekonomických datech. Poskytovateli vykazované úhrady od uživatelů za poskytování sociálních služeb se liší a zahrnují rozpětí od 42 000 korun do 120 000 korun na úvazek a rok. Výrazné rozdíly také panovaly v samotném nastavení ceníků. Rozpětí cen se v době přípravy studie pohybovalo v rozmezí od 25 (za některé úkony) do 100¹ korun za hodinu úkonu. Nejnižší průměrná hodinová sazba se pohybovala od 50 korun.

Cílem této studie je popsat a analyzovat příčiny a důsledky rozdílů ve výběrech, ověřit tvrzení o finanční dostupnosti služby při určité hladině výběrů, najít doporučení pro přiměřené financování osobních asistencí a přiměřené výše výběrů od uživatelů, zároveň hledat doporučení pro optimální podobu služeb osobní asistence a mechanismus financování těchto služeb s ohledem na jejich v čase neustále se proměňující kapacity.

Cílem bylo také popsat rozsah zajištění osobní asistence na školách a rozdíly v tomto zajištění, tak aby tato studie přispěla k naplnění cíle 2.2.b Iniciovat systémovou nápravu situace v oblasti pedagogické asistence a osobní asistence ve školách tak, aby byla odstraněna diskriminace některých rodin. Studie se v této části zaměřila na zmapování způsobu a rozsahu zajištění osobní asistence ve školách v kontrastu se zajištěním a financováním pedagogického personálu.

Tento cíl reagoval na požadavky pracovních skupin při přípravě Strategie Královéhradeckého kraje v oblasti sociálních služeb 2011 – 2016. Na těchto pracovních skupinách byl zmiňován rozdílný způsob zajištění asistence dětem se zdravotním postižením.

Naplnění dílčích cílů přispěje k větší transparentnosti, zvýšení srozumitelnosti služby, zlepšení výběru od uživatelů. V konečném důsledku by studie měla přispět k rozvoji sítě osobních asistencí, které budou poskytovat kvalitní a dostupné služby pro uživatele.

Studie vznikla jako součást projektu Rozvoj dostupnosti a kvality sociálních služeb v Královéhradeckém kraji II, který byl podpořen z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

---

¹ V době zpracování analýzy se jednalo o maximální výši úhrady stanovenou vyhláškou 505/2006 Sb.

Sít' osobních asistencí

V roce 2012 bylo v síti sociálních služeb Královéhradeckého kraje zařazeno 14 poskytovatelů osobních asistencí. Z toho 12 poskytlo údaje o svých službách za rok 2010 do aplikace benchmarking, jedna ze služeb ukončila činnost v průběhu roku 2012.

Celkově v osobních asistencích v roce 2010 pracovalo 81 úvazků pracovníků v sociálních službách poskytujících přímo službu uživatelům. Velkou část úvazků představují kombinované úvazky (asistent/ka pedagoga, pečovatel/ka, pracovník/ce stacionáře apod.). Dále je osobní asistence zajišťována prostřednictvím dohod o provedení práce. Pokrytí osobními asistencemi v kraji je rovnoměrné. V okrese Rychnov nad Kněžnou je vyšší pokrytí službami, důvodem je realizace projektu financovaného z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, který podporuje osobní asistenci ve školách. V okrese Náchod je naopak velmi nízký počet úvazků. Příčinou je nepokrytí měst Jaroměř a Broumov osobní asistencí a nízká podpora místních samospráv službám osobní asistence.

Rozsah osobní asistence v Královéhradeckém kraji dle jednotlivých okresů v roce 2010

Okres	Úvazků osobní asistence	Počet poskytovatelů	Počet obyvatel okresu	Úvazků na 10 tis. obyvatel
Hradec Králové	23,69	4	163 000	1,45
Trutnov	15,22	2	120 000	1,27
Náchod	9,72	1	112 000	0,87
Jičín	14,04	4	80 000	1,76
Rychnov nad Kněžnou	18,49	1	79 000	2,34

Zdroj dat: sběr dat o poskytovaných službách MPSV 2010, ČSÚ.

Ještě větší rozdíly v dostupnosti služby se projeví, pokud se zaměříme na jednotlivé cílové skupiny. Přesto, že pokrytí osobní asistencí v okrese Rychnov nad Kněžnou je nadprůměrné, neexistuje zde pokrytí osobní asistencí poskytované dospělým osobám (částečně zajišťuje poskytovatel Hewer, který zajišťuje rozsah v řádech desítek hodin ročně), poskytování služeb pro dospělé je omezeno také na Jičínsku, kde dospělým poskytuje službu poskytovatel Sportem proti bariérám (Novopacko) a v severozápadní části okresu poskytuje službu Spokojený domov. Pro dospělé jsou tak nejdostupnější služby osobní asistence na Trutnovsku a Hradecku.

Poskytované služby osobní asistence jsou spíše malé, ve velikostní kategorii do 2,99 úvazků se v roce 2010 nacházeli 3 poskytovatelé, ve velikostní kategorii od 3,0 do 4,99 úvazku se nacházel 1 poskytovatel, u velikostní kategorie 5,0 – 6,99 to byli 3 poskytovatelé, ve velikostní kategorii 7 – 9,99 úvazku to byli 4 poskytovatelé a nad 10 úvazků jediný poskytovatel. Většina úvazků zajišťuje asistenci ve školách, v terénu je v každém okrese zajišťováno od 0,5 (Rychnovsko) po téměř 6 úvazků (Hradec Králové). V ostatních okresech se rozsah osobní asistence v terénu pohyboval mezi 2 – 4 úvazky na okres.

Potřebu osobní asistence u dospělých osob významně ovlivňuje rozsah poskytované pečovatelské služby. Osobní asistence tak často přebírá klienty pečovatelských služeb ve večerních hodinách.

Osobní asistence v roce 2010 poskytly více než 92 000 hodin úkonů a obsloužily 490 uživatelů služeb. Náklady služeb byly téměř 24 000 000 korun, vybraly více než 7 000 000 korun. Výběry tak ani v globálních číslech nedosahují obecně uznávané hranice 33 %² podílu k nákladům.

Metodika

V rámci přípravy studie osobních asistencí byl zvolen následující postup. Nejprve byla provedena vstupní ekonomická analýza dat z aplikace benchmarking, data o pracovnících byla porovnána s daty v aplikaci MPSV OK poskytovatel, vzhledem k odlišné metodologii sběru dat, byly zvoleny údaje o pracovnících z této aplikace, které poskytují přesnější čísla o personálním zabezpečení. V době přípravy studie byla k dispozici data za rok 2010.

Analýza ekonomických dat navazovala na obdobnou analýzu u pečovatelských služeb, proto byly do analýzy promítnuty předchozí zkušenosti s interpretací dat. Data byla také očišťována. Jeden z poskytovatelů uvádí nereálný počet poskytnutí hodin, souvisí s rozdílným způsobem účtování, který není v souladu s vyhláškou č. 505/2006 Sb. v platném znění, byl proto zvolen modelový propočtení: $\text{tržby ze základních činností za rok}/100^3 = \text{počet hodin přímé práce}$.

Dalším krokem bylo hledání příčin nízkých výběrů u poskytovatelů, proto byla provedena analýza platných ceníků poskytovatelů služeb. Analýza ceníků byla prováděna před novelou vyhlášky č. 505/2006 Sb. z ledna 2012. Právě rozdíly v hodinových sazbách poukázaly na některé příčiny rozdílů v celkovém objemu výběru od uživatelů. Dostupnost ceníků osobních asistencí na internetových stránkách však byla pouze zhruba v polovině případů, proto byly služby požádány o zaslání těchto ceníků. Ceníky byly v některých případech nestandardně nastaveny a nemohla být určena průměrná výše úhrady. V průběhu realizace studie byly tyto nedostatky ze strany poskytovatelů napraveny.

Dalším krokem bylo mapování rozsahu poskytování osobní asistence na školách a způsob propojení osobní asistence a pedagogických pracovníků. Sběr probíhal formou dotazníků, které ověřovaly počty osobních asistentů, rozsah úvazků, počty pedagogů a počty osob ve třídě a dále kombinování úvazků osobního a pedagogického asistenta. Některé informace byly telefonicky ověřeny s poskytovateli sociálních služeb i řediteli speciálních škol.

Vstupní ekonomická analýza

Průměrná výše dotace v roce 2010 na pracovníka přímé péče činila téměř 196 000 korun, medián dotace měl hodnotu 197 000 korun. Průměrný výběr úhrad od uživatelů na pracovníka přímé péče byl 86 000 korun, medián pak dosahoval částky 84 000 korun. Průměrné náklady na pracovníka přímé péče dosahovaly téměř na částku 294 000 korun, medián nákladů pak byl 282 000 korun.

Z těchto čísel a dalšího rozboru vyplývá, že menší část poskytovatelů má výrazně vyšší náklady, výrazně vyšší dotace a výrazně nižší příjmy. S výší dotace často klesají příjmy. Tento fakt může být způsoben jednak tím, že poskytovatelé jsou finančně zabezpečeni a nemusí zvyšovat příjmy od uživatelů, ale je způsoben také tím, že s výší dotace se mění způsob zabezpečení služby, která je více zajišťována zaměstnanci na trvalý pracovní úvazek, kdy vznikají vyšší prostoje a zároveň zaměstnanci mají vyšší mzdy než osoby zaměstnávané mimo pracovní poměr.

---

² Názory poskytovatelů v rámci prováděných rozhovorů

³ Maximální hodinová sazba za úkon platná v roce 2010.

Oproti jiným druhům služeb jsou náklady na jednoho pracovníka velmi nízké. Souvisí to jednak s tím, že osobní asistence nevyžadují velké materiální ani technické vybavení, ale také s tím, že v případě osobních asistencí jsou využívány dohody o provedení práce, které snižují osobní náklady. Do určité míry se prokázalo, že nízké náklady jsou zapříčiněny nízkými mzdami osobních asistentů (průměrné mzdy se dle údajů poskytovatelů pohybují mezi 8 000 – 17 000 korunami), přičemž obvyklá hladina je 10 – 14 000 korun hrubého.

Při zaměření na jednotlivé poskytovatele se rozdíly ve výši dotací přepočtených na 1 úvazek pohybují v rozmezí od 108 000 korun do 358 000 korun. Výběry od uživatelů se pak pohybují mezi 42 000 korun do 140 000 korun na úvazek a rok. Rozdíly mohou částečně vycházet z nastavení služby, v některých případech je příčinou přístup při stanovení dotací, který je u osobních asistencí nezřídka způsoben rozdílným přístupem místních samospráv jako jednoho z donátorů sociální služby.

Rozdíly v nákladech mezi poskytovateli jsou dány:

- 1.) **Rozdíly ve výši mezd pracovníků**, které jsou buď důsledkem odlišného přístupu k přidělování dotací, nebo firemní kulturou, kdy poskytovatelé poskytují větší rozsah služby i na úkor svých pracovníků.
- 2.) **Rozdílným přístupem poskytovatelů k organizaci služby** – někteří organizují službu prostřednictvím pracovníků na dohody o provedení práce.
- 3.) **Rozdílným zajištěním osobní asistence** – propojení poskytování služby s provozem školského zařízení, případně propojení na jiný druh služby sociální péče versus samostatné poskytování osobní asistence, přičemž první způsob generuje nižší náklady.

Rozdíl ve výběrech je určován dvěma faktory:

- 1.) **Způsobem zajištění služby** – pokud pracovníci poskytují služby na dohody o provedení práce, zvyšuje se podíl úhrad od uživatelů na pracovníka, pokud je služba zajištěna na pracovní poměr, tak se tento podíl snižuje – větší prostoje. Často je vyšší podíl úhrad dosahován na úkor pracovníků, často v rozporu s platným zákoníkem práce – nepřímá práce je zajišťována mimo pracovní dobu, pravidelné úpravy úvazků apod.
- 2.) **Cenou poskytování služby** – rozdíly se pohybují do 25 do 100 (120) korun za hodinu úkonu.

Velké rozdíly ve finančním zabezpečení služeb lze interpretovat pomocí terénního průzkumu s odůvodněním rozdílu a volbou optimálního poskytovatele na trhu. Ten byl v rámci analýzy zvolen dvěma způsoby. Optimální na trhu s ohledem na poskytování služby (kvalitativní kritéria) – dokumentace služby, informování o službě, organizace služby – z hlediska pracovních úvazků a podmínek pracovníků. Optimální na trhu z ekonomického hlediska – zde byla vztažena analogie z rozborů, které byly prováděny v rámci pečovatelské služby, kde z ekonomického hlediska je soubor dat koherentnější.

Vstupní ekonomická analýza byla podkladem pro provádění terénního šetření. Které umožnilo interpretovat neekonomické důvody, příčiny a důsledky financování osobních asistencí.

Analýza ceníků

Analýza ceníků odhalila rozdíl v cenách jednotlivých poskytovatelů od 25 (za některé úkony) do 100 korun. Rozdílný je však způsob účtování a tak nejnižší průměrná hodinová sazba se tak pohybovala od 50 korun, tedy cca 50 % maximálně stanovené sazby v době posuzování tj. Kč 100,- za hodinu. Stanovení přiměřené ceny je u poskytovatelů osobní asistence velkým tématem. Úhrady jednotlivců za poskytování osobní

asistence se obvykle pohybují od 3 000 do 9 000 korun měsíčně a velmi často dosahují nebo přesahují výši přiznaného příspěvku na péči.

V rozhovorech s poskytovateli se ukazuje, že cenová politika je nastavována na nižší úhrady z obavy z nízké poptávky po službě v případě navýšení ceny. Tyto obavy panují u poskytovatelů s nejnižšími sazbami – mezi 50 – 70 korunami za hodinu. Zkušenosti z jiných služeb však ukazují, že poptávka neklesá ani při vyšších výběrech. Při sazbách pod 70 korun tak dochází k nastavení dumpingových cen, které se podbízejí uživateli, tyto ceny mají negativní vliv na celkové výběry v přepočtu na úvazek, v konečném důsledku jsou pak příčinou nestandardních podmínek zaměstnanců nebo nižší dostupnosti služby než by bylo možné zajistit v případě vyšších výběrů. Tento dumping není odůvodněný a v síti služeb je nežádoucí v případech, kdy je na trhu více poskytovatelů, z nichž jednomu přichází vyšší dotace. Tento stav pak lze považovat za nedovolenou veřejnou podporu.

Jistým řešením ochrany uživatele, který má vysokou závislost na poskytované službě je diferenciací úhrad. Diferenciací výše úhrady dle počtu poskytnutých hodin denně je vnímána, jako příklad dobré praxe. Tento způsob kopíruje „skutečné“ náklady poskytovatele na poskytnutí úkonu, protože náklady finanční i časové na sjednání, dopravu a vyúčtování úkonu jsou náklady fixními bez ohledu na délku poskytnutého úkonu.

Příklad1: Ceník podle hodin – přímé práce s klientem

Ceník podle počtu odebrané asistence	Hodinová sazba
1 - 3 hodin denně	95,- Kč
4 - 6 hodin denně	85,- Kč
7 - 9 hodin denně	80,- Kč
10 a více hodin denně	75,- Kč

Zdroj: Sportem proti bariérám, o. s. Nová Paka

V případě poskytovatele uvedeného v příkladu se průměrná výše skutečně předepsaných úhrad pohybuje na částce 86 korun. Tento poskytovatel má pak vysoký poměr výběrů na úvazek tj. cca 120 tis. Kč na úvazek. Vysoký výběr na pracovníka přímé péče je dán především vytížením služby, které je maximální cca 1 400 hodin ročně, což je 70 % využití disponibilního pracovního fondu⁴.

Na opačné straně spektra se pohybuje poskytovatel, který služby poskytuje v rozmezí 90 korun za hodinu při konzumaci služby první 3 hodiny, pokud však čerpá uživatel více než 3 hodiny, pohybuje se cena za hodinu mezi 60 korunami (terén) a 50 korunami (škola). Poskytovatel má pak velmi nízké výběry, které nedosahují ani 50 000⁵ korun na úvazek.

Dva poskytovatelé mají velmi diferencovaný ceník, kde se úkony pohybují od 25 do 65 korun za hodinu asistence ve škole. V průměru pak tento poskytovatel vybírá cca 50 korun za hodinu poskytování služby. Tato částka je nízká v celkových výběrech na úvazek ji však nahrazuje vysokým vytížením pracovníků.

U sazby 70 korun na hodinu lze dosáhnout také odpovídajících výběrů, které při maximálním vytížení pracovníků dosahují 98 000 korun.

Na základě rozhovorů s poskytovateli tak byla jako minimální cenová hranice za hodinu úkonu doporučena částka 70 korun, a to pouze v případě osobní asistence poskytované žákům škol. I tak by, dle našeho

⁴ 70 % využití pracovního fondu je z personalistických příruček vnímáno jako optimální.

⁵ Částka dosahuje 41 000 korun na úvazek a rok, doporučená minimální výše je cca 100 000 korun.

názoru, mohla být sazba diferencována dle rozsahu poskytované osobní asistence jako v příkladě 1 a základní částka stanovené hodinové úhrady by mohla být min. o 10 korun vyšší. V případě poskytování asistence poskytované v terénu je přiměřená částka průměrné hodinové sazby 90 korun, při diferenciaci ukázané v příkladě 1 (optimální rozmezí je mezi 85 - 100 korunami na hodinu).

Analýza ceníků ukázala, že samotné nastavení hodinové sazby není zárukou vyšších výběrů, záleží také na způsobu účtování úkonů a organizaci práce osobních asistentů a jejich vytížení. Organizace, které deklarovali maximální možnou úhradu ve výši 100 korun tak často celkové výběry neměly vyšší než poskytovatelé, kteří vybírali v průměru 86 korun na hodinu úkonu.

Terénní průzkum

V rámci terénního průzkumu byly zahrnuty služby, které zabezpečují služby převážně zaměstnanci v hlavním pracovním poměru. Zařazeny byly služby, které zastupují malé (3 úvazky) i velké (12,7 úvazku) poskytovatele a které na základě vstupní analýzy vykazovaly tyto charakteristiky:

- 1.) Nízké výběry (2 poskytovatelé)
- 2.) Vysoké výběry (3 poskytovatelé)

Terénní průzkum měl pomoci interpretovat ekonomická data o sociálních službách a zároveň popsat situaci uživatelů a poptávku po službách. Jeho cílem bylo zmapovat podmínky zaměstnanců, pružnost poskytování služby, stejně jako rozsah plateb uživatelů.

Mezi hlavní závěry terénního průzkumu patří:

- 1.) Podmínky zaměstnanců osobních asistencí se velice liší a úzce souvisí s objemem poskytnutých financí prostřednictvím dotací z veřejných rozpočtů – velká část služeb osobní asistence je zajišťována prostřednictvím dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr.
- 2.) Platové ohodnocení osobních asistentů je velmi nízké - běžný plat osobních asistentů se pohybuje mezi 11 – 14 000 korun za měsíc (u větší části poskytovatelů je spíše v první polovině tohoto intervalu) a kontrastuje s náročnými pracovními podmínkami a požadavky na pružnost pracovní doby.
- 3.) Úhrady uživatelů se pohybují obvykle v rozsahu 2 – 9 000 korun za měsíc, ve školských zařízeních neplatí uživatelé více než 6 000 korun, v některých případech jsou hodinové sazby velmi nízké (do 70 korun za hodinu).
- 4.) Výrazně se liší poskytování osobní asistence v terénu a ve školských zařízeních (náročnost na organizaci, náročnost na personální náklady, větší výkyvy v poptávce).

Poskytovatel A – vysoké výběry

Poskytovatel má nadprůměrné výběry a zároveň nižší rozsah dotace. Zaměstnává 3 asistentky na plný úvazek. V terénu pracují na 2,5 úvazek především se zdravotně postiženými v nižší míře se seniory. 0,5 úvazek je poskytován ve škole. Dále má služba k dispozici 2 pracovnice na dohodu o provedení práce. Mzdy jsou ve službě podprůměrné v oblasti sociálních služeb. Administrativa organizace čítá 1 úvazek, externě jsou zajištěny účetní služby.

Pracovnice mají pružnou pracovní dobu, 140 hodin měsíčně absolvují v přímé práci, 20 hodin měsíčně jim zbývá na vedení dokumentace služby, porady a vzdělávání. Pracovnice drží pohotovost, o víkendy poskytují nasmlouvané služby. Pracovnice na dohodu o provedení práce realizují zásoky, případně reagují na akutní

potřeby – zejména u cílové skupiny senioři. V podstatě se poskytovateli nestalo, že by někoho museli odmítnout z kapacitních důvodů.

Služba má řadu stálých klientů – osob se zdravotním postižením. V dopoledních hodinách obvykle zajišťují služby právě těmito lidem. Rozpis služeb pro tyto klienty vykazuje vysokou stálost, na rozdíl od seniorů, kde jsou větší změny v rozsahu zajištění služeb. Uživatelé platí měsíčně za službu cca 8 – 9 000 korun.

Výše dotace je příčinou nižší platové úrovně ve službě. Služba ukazuje, že i v malém počtu úvazků se dá dělat osobní asistence efektivně a pružně, specifickou situací je však stálá klientela z řad zdravotně postižených.

Poskytovatel B – vysoké výběry

Poskytovatel této osobní asistence zároveň poskytuje pečovatelskou službu. Jedná se o většího poskytovatele služeb (12,7). Část pracovníků je zaměstnána ve školství – sdílené úvazky 5 pracovníků na 2/3 úvazky a 3 asistenti na dohodu o pracovní činnosti o rozsahu 10 hodin týdně. Dále zaměstnávají 14 osob ve speciální mateřské škole v celkovém rozsahu 4,95 úvazku.

V přirozeném prostředí uživatelů poskytují služby buď kombinací s úvazky pečovatelské služby, nebo přijímají pracovníky dle potřeb. Stávající služby poskytuje 10 osob na 3,7 úvazků, z toho jsou 2 pracovníci na 0,9 úvazku, zbytek tvoří dílčí úvazky pracovníků, kteří zároveň poskytují pečovatelskou službu (0,2 nebo 0,3 úvazku). V sociální službě pracuje sociální pracovník (0,25 úvazku) a 0,3 úvazku připadá na vedoucí a administrativní personál. Služba dojíždí do vzdálenosti 20 – 25 km od sídla.

Poskytovatel uvádí, že z disponibilní pracovní doby využije cca 90 – 93 %. Zaměstnanci mají pružnou pracovní dobu. Průměrný plat se pohybuje do 12 000 korun, hodinová sazba u dohod o provedení práce se pohybuje na 90 korunách.

Výběr je stanoven na 90 korunách na hodinu. Výše úhrad na pracovníka činí 130 000 korun. Důvodem je vysoký podíl dohod o provedení práce a kombinace úvazků, která vede k vyššímu využití fondu pracovní doby. Klienti hradí od 2 000 do 5 000 korun. Problém s finanční dostupností mají děti v mateřských školách, které využívají osobní asistenci, ale mají přiznaný nízký nebo žádný příspěvek na péči.

Nízká dotace je v tomto případě reflektována sdílenými úvazky, které představují nižší náklady, projevuje se také v nižší platové hladině. Nahrazována je zároveň vyššími výběry, které jsou dosaženy díky vysokému využití pracovního času osobních asistentů.

Poskytovatel C – vysoké výběry

Služba patří k větším. Pracuje v ní celkem 12 pracovníků ve školách (celkem 7,74 úvazku), z toho 5 úvazků je sdílených s pedagogickým asistentem. Dále jsou k dispozici 3 dohody o provedení práce v rozsahu 12 hodin měsíčně na jedné speciální škole. V terénu je poskytována osobní asistence 3 pracovníky v celkovém rozsahu 1,72 úvazku – tyto úvazky poskytovatel pružně navyšuje či snižuje dle situace v terénu. Služba má k dispozici ještě 3 pracovníky na dohody o provedení práce, kteří realizují zásoky, případně reagují na okamžitou poptávku ve službě.

Pracovní čas je využit téměř na 90 % (administrativu dělají pracovníci po pracovní době), osobní asistenti ve školách v případě prostoje zaskakují v terénu nebo jim je hrazen plat v omezeném rozsahu jako překážka na straně zaměstnavatele. V době školních prázdnin jsou osobní asistenti propuštěni. Administrativní a řídicí personál pracuje v rozsahu 2,2 úvazku. Platové podmínky zaměstnanců jsou průměrné, spíše nižší.

Průměrná platba ve školách je 2 000 korun, pokud je poskytována jeden na jednoho tak 5 – 6 000 korun (6 – 7 hodin denně). Hodinová sazba je nastavena v rozmezí 25 – 65 korun. V terénu je účtovaná sazba 85 korun za hodinu úkonu.

V případě tohoto poskytovatele se ověřilo, že výběry jsou i přes nízkou cenu za hodinu poskytování služby vyšší, je to z důvodu vysokého využití pracovního fondu zaměstnanců, který je na hranici přijatelných podmínek. Výše dotace poskytovateli je spíše nižší – opět je přenesen do podmínek pracovníků. V rámci konzultací bylo poskytovateli doporučeno zvýšení ceny za služby ve školských zařízeních, který je v porovnání s poskytovateli nižší, zároveň by poskytovatel měl zabezpečit lepší podmínky pro zaměstnance služby.

Poskytovatel D – nízké výběry

Poskytovatel patří k menším poskytovatelům sociálních služeb, poskytuje jedinou službu sociální péče. Službu tvoří 3 pracovníci pracující v mateřské škole (0,6 a 0,25 úvazku a 0,25 úvazku sdílený s asistentem pedagoga). Ve škole pracují 3 asistenti (0,4 úvazek – sdílený s asistentem pedagoga, 0,25 úvazku sdíleného s jinou službou poskytovatele a 0,6 úvazku nesdíleného). V terénu poskytují služby 2 osobní asistenti v rozsahu 0,25 úvazku. Výkyvy řeší prostřednictvím osob vedených v evidenci úřadu práce. Pracovní doba je pevná, ale pracovníci mají přesčasy. Celkově službu ze 75 % tvoří asistence spojená se školní docházkou, pouze v 25 % se jedná o terénní službu v domácnostech uživatelů. Pracovní fond je využit pro přímou práci na 85 %. Službu zajišťuje 0,4 sociální pracovnice, dále 0,2 řídicího a administrativního personálu.

Platba uživatelů ve škole je cca 2 hodiny denně, tedy cca 3 600 korun. Služba má velmi nízkou cenu za poskytování osobní asistence při využití služby nad 3 hodiny denně platí uživatelé pouze 50 korun za hodinu. Služba má tak velmi podprůměrné výnosy na pracovníka přímé práce 41 000 korun na úvazek přímé práce a rok (údaj 2010), v roce 2011 pak necelých 67 000 korun na úvazek a rok. Oproti tomu má poskytovatel k dispozici nadprůměrnou výši dotace. Službě se tak nabízí prostor pro navýšení příjmů od uživatelů služby.

Poskytovatel E – nízké výběry

Poskytovatel zaměstnává 8 osobních asistentů v celkovém rozsahu 3,2 úvazku. Službu zajišťuje 0,5 sociálního pracovníka a 1,67 úvazku vedoucích a administrativních pracovníků. Většina úvazků je realizována ve škole, pouze 5 % je zabezpečeno v terénu. Ve škole jsou poskytovány služby obvykle více uživatelům v jedné třídě. 1,1 úvazku zabezpečuje asistenci ve školce, kde je poskytována asistence jeden na jednoho. Asistence není zajištěna sdílenými úvazky s asistentem pedagoga. Pro zajištění výkyvů a terénní činnosti má poskytovatel k dispozici 1 – 2 osoby s dohodou o provedení práce. Využitelný pracovní fond je 71 % - zbytek připadá na nepřímou práci (0,5 hodin denně), vzdělávání, dovolené apod. Pracovní doba je pevná, ale zaměstnancům bývá nařizován přesčas, takže je využíván veškerý pracovní čas osobních asistentů.

Cena asistence je 70 korun, dražší je o víkendech, v odpoledních a nočních hodinách (18 – 7 hodin), nižší cena je v případě, že asistenci využívá uživatel více než 6 hodin denně, rozdíly jsou +/- 10 korun za hodinu. V terénu je účtován čas k dopravě za uživatelem. Uživatelé ve škole hradí 4 000 korun za měsíc, ve školce pak 5 600 korun, maximální platba uživatele dosahuje 7 000 korun.

Poskytovatel má nižší výběry v případě roku 2010, ty jsou způsobeny jednak nižší cenou (70 korun) a jednak neodpovídajícím využitím pracovního fondu. V roce 2011 byly provedeny změny, kdy poskytovatel dosáhl odpovídajících výběrů, ale zvýšila se tak poměrná dotace na pracovníka přímé péče, tento nárůst je

způsoben velkým poměrem administrativního personálu. Přesto, že se jedná o malou službu, poskytovatel zabezpečuje odpovídající podmínky pracovníkům.

Osobní asistence ve školách

Zajištění osobní asistence na školách je velkým specifikem, které ovlivňuje ukazatele služeb personální, nákladové i výnosové (tržby za poskytnutí základních činností). Z těchto důvodů byl v rámci studie tento fenomén zmapován. Materiál v této části reaguje na závěry z pracovní skupiny pro přípravu Strategie Královéhradeckého kraje pro oblast sociálních služeb 2011 – 2016 zaměřené na podporu pečujících osob, které poukazují na problémy, jež přináší souběžné poskytování osobní asistence na školách, realizované často pomocí sdílených úvazků.

Mezi nejčastější problémy osobní asistence na školách dle účastníků pracovní skupiny patří – nevyjasněné postavení asistenta/asistentky vůči nadřízeným (osobní asistence je v případě školy více vnímaná jako služba poskytovaná škole, nikoli dítěti), finanční spoluúčast rodičů vede k tomu, že raději službu neplatí, obtížné účtování času – mohou vznikat prostoje, pokud osobní asistent dělá jen činnosti, které jsou mu kompetenčně svěřeny, zároveň je čas ve škole rozpočítáván mezi klienty ve třídě, v případě absence některého ze žáků se čas rozpočítává, v principu je tak porušován zákon o sociálních službách.⁶ Tato skutečnost se projevila i v provedených rozhovorech v rámci této studie.

Závěry této pracovní skupiny také vyslovují hypotézu, že důvodem k vysokému počtu osobních asistentů ve školství přispívá fakt, že v resortu školství není dostatek financí a to i přesto, že Královéhradecký kraj zajišťuje velký počet pedagogických asistentů.⁷

Dvojkolejnost školství a sociálních služeb přináší i praktické potíže pro rodiče dětí, kteří odlišením těchto dvou služeb nerozumí a nevědí, proč by měli komunikovat s poskytovatelem sociálních služeb, řešit individuální plánování služby. Situace je nesrozumitelná také pro osobní asistenty, kteří jsou řízeni jak svým zaměstnavatelem – poskytovatelem sociálních služeb, tak i školou.⁸

V úrovni financování osobních asistencí má způsob zajištění osobní asistence na školách významný vliv – v úrovni výše platby. Při zajištění osobní asistence jeden na jednoho a pravidelné docházce by při požadované doporučené hodinové sazbě za úhradu osobní asistence zaplatili uživatelé od 8 000 do 12 000 korun. Zároveň má významný vliv na náklady služby – je-li služba poskytována prostřednictvím sdílených úvazků, dosahuje poskytovatel nižších nákladů, zároveň je služba méně náročná na organizaci poskytování služby.

Způsob zajištění osobní asistence ve školách

V Královéhradeckém kraji osobní asistence na školách váže převážně kapacity osobních asistencí. V roce 2011 bylo v osobních asistencích zajišťováno 74,2 úvazku, z toho pouze 16,45 úvazku (22,2 %) bylo zajišťováno v terénní formě mimo školská zařízení. Podíly osobní asistence zajišťované ve škole a v terénu ukazuje tabulka níže.

⁶ Závěry pracovní skupiny pro přípravu plánu sociálních služeb „Podpora pečujících osob“, dostupné z: http://socialnisluzby.kr-kralovehradecky.cz/assets/poskytovatele/strategicke-dokumenty/ps_pecujiciosoby_analyza.pdf

⁷ Závěry pracovní skupiny pro přípravu plánu sociálních služeb „Podpora pečujících osob“, dostupné z: http://socialnisluzby.kr-kralovehradecky.cz/assets/poskytovatele/strategicke-dokumenty/ps_pecujiciosoby_analyza.pdf

⁸ Informace poskytovatelů osobních asistencí.

Podíl úvazků osobní asistence zajišťovaných ve škole k celkovému počtu úvazků dle údajů z roku 2011

Poskytovatel	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
Úvazků celkem	3,0	3,05	12,7	3,14	2,5	14,59	9,825	3,17	9,44	5,4	6,69	0,7
Podíl úvazků ve škole (v %)	16,7	82,5	70,9	0,0	100	96,5	64,12	95,0	81,8	100	100	0,0
Počet úvazků v terénu	2,5	0,5	3,7	3,14	0,0	0,5	3,53	0,16	1,72	0,0	0,0	0,7

Zdroj: Benchmarking 2011, terénní šetření

Z dotazníkového průzkumu, který byl proveden u všech poskytovatelů osobní asistence v Královéhradeckém kraji, byly identifikovány způsoby zajištění osobní asistence:

A) dle způsobu zajištění služby:

- 1.) Osobní asistent má sdílený úvazek s asistentem pedagoga
- 2.) Osobní asistent má samostatný úvazek

B) dle způsobu poskytování služby uživateli:

- 1.) Osobní asistence jeden na jednoho
- 2.) Osobní asistence pro více žáků

Z průzkumu dále vyplývá, že způsob zajištění poskytovaných služeb je zjevně určován poskytovateli osobní asistence. Způsob zajištění osobní asistence ve školách je jednotný u škol, kde působí stejný poskytovatel osobní asistence. Výrazně se tak liší způsob – kombinace úvazků a samostatného zajištění.

Výrazně se také liší kapacity osobní asistence ve školách, dle jednotlivých okresů. Nejvyšší počty jsou zaznamenány v okresech Hradec Králové a Rychnov nad Kněžnou. V těchto okresech byly v roce 2011 realizovány projekty z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK) podporující mimo jiné zajištění osobní asistence pro žáky se zdravotním postižením. V okrese Hradec Králové jsou příčinou také vysoké kapacity soukromých speciálních škol, kde je podíl osobních asistentů ke kapacitě vyšší.

Osobní asistence poskytovaná v souvislosti se školním vyučováním v Královéhradeckém kraji 2011

Okres	Úvazků osobní asistence ve školách	Počet obyvatel okresu	Úvazků na 10 tis. obyvatel	Počet míst ve speciálních školách ⁹	Počet asistentů na 100 žáků škol
Hradec Králové	18,385	163 000	1,13	1 083	1,70
Trutnov	11,55	120 000	0,96	819	1,41
Náchod	7,72	112 000	0,69	581	1,33
Jičín	6,01	80 000	0,75	202	2,98
Rychnov nad Kněžnou	14,09	79 000	1,78	340	4,14

Zdroj: Poskytovatelé osobních asistencí – sběr dat 2011, ČSÚ, odbor školství KÚ KHK.

Osobní asistence v průběhu vyučování je zajištěna prostřednictvím systému sociálních věcí prostřednictvím dotací poskytovatelům sociálních služeb. V některých případech je zajišťována prostřednictvím dotací z OPVK. V jednom z případů poskytovatel zajišťoval osobní asistenci, přičemž projekt OPVK hradil „úhrady

⁹ ZŠ Speciální, pomocná a praktická, MŠ

uživatelů“ stanovené dle vyhl. č. 505/2006 Sb. v platném znění, zbývající náklady na poskytování osobní asistence byly hrazeny prostřednictvím dotací na poskytování sociálních služeb.

Systém tak funguje dvojkolejně, dochází k posouzení potřebnosti pedagogické asistence i osobní asistence, toto posuzování navíc není vzájemně provázáno. Zaměstnanci, kteří mají sdílený úvazek v rámci sociální služby, musí absolvovat povinné vzdělávání v plném rozsahu v obou systémech. Normativy financování škol nezohledňují způsob zajištění asistence žákům.

Dle vyjádření poskytovatelů osobní asistence se princip zákona o sociálních službách střetává se způsobem zajištění osobní asistence ve školách. Mezi nejzávažnější problém patří vůbec vstup do služby a řízení vztahu klient x služba. Vztah klient služba je významně řízen v průběhu vyučování pedagogem. V praxi to pak přináší řadu kompetenčních problémů. V souladu s principy zákona také není poskytování služby více uživatelům v jeden okamžik, otázkou je také dobrovolnost vstupu do služby, poskytovatelé sociálních služeb popisují zakázku klientů, resp. jejich zákonných zástupců: „Rodiče k nám přijdou, že jim při zápisu ředitelka školy řekla, že musí mít osobního asistenta, jinak prý nemohou do školy nastoupit¹⁰.“

Z tohoto hlediska by bylo vhodnější, aby byla zajištěna podpora žáků se zdravotním postižením plně v rámci systému školství, případně umožnit registraci školského zařízení, stejně jako je možné poskytovat sociální služby ve zdravotnickém zařízení (§ 52 zákona č. 108/2006 Sb. v platném znění), kdy nejsou vyžadovány některé povinnosti poskytovatelů sociálních služeb. Podpora by mohla být zajištěna v rámci systému školství. Díky tomu by se odstranila dvojkolejnost v posuzování dotací.

Poslední variantou omezení dvoukolejnosti ve financování a ověřování potřebnosti je, postup kdy **osobní asistenci v rámci školských zařízení zajišťuje škola a je v kompetenci resortu školství. Ředitel školy pak může uzavřít s poskytovatelem služeb smlouvu o poskytování sociální služby osobní asistence.** Mimo školní vyučování je pak osobní asistence plně v kompetenci resortu sociálních věcí.¹¹ Tento postup by sjednotil posuzování potřebnosti a financování osobní asistence ve školských zařízeních. I nadále by však byla zajištěna dvojkolejnost při zajišťování asistence, která je dána rozdílnými povinnostmi vyplývající z obou resortů.

Osobní asistence vs. asistence pedagoga – legislativní a kompetenční vymezení

V souvislosti s názory ředitelů škol, pracovníků osobních asistencí a názory rodičů lze problém osobní asistence a pedagogické asistence nahlédnout z více pohledů. Na základě osobních a telefonických jednání, která byla podkladem pro tuto studii, je patrné, že v praxi nejsou mezi zúčastněnými aktéry vyjasněny základní otázky v zajištění osobní asistence ve školním vyučování. Dokládá to rozdílný způsob zajištění osobní asistence, případně nezajištění osobní asistence pro žáky se zdravotním postižením vůbec. Nevyjasnění těchto kompetencí vyvolává pocit nespravedlnosti, kdy některému žákovi podporu zajišťuje asistent pedagoga u jiného je školou vyžadována přítomnost osobního asistenta¹².

Základní rozdíly ve vymezení byly identifikovány tyto:

- **Kompetenční otázky** – liší se pohled na kompetence pedagogického i osobního asistenta – v průběhu dotazování rodičů, ředitelů škol, vedoucích osobních asistencí jsme se setkávali s rozdílnými představami o kompetencích - zatímco asistentovi pedagoga je svěřena podpora žáků při vzdělávání, měl by osobní asistent zajišťovat podporu žáka při sebeobsluze. Nicméně jsme se

¹⁰ Zdroj: Terénní průzkum u poskytovatelů sociálních služeb v rámci přípravy studie

¹¹ Vítečková, Miluše. Asistent pedagoga. ASPI, 2009. LIT33299CZ.

¹² Závěry pracovní skupiny pro přípravu plánu sociálních služeb „Podpora pečujících osob“, dostupné z: http://socialnisluzby.kr-kralovehradecky.cz/assets/poskytovatele/strategicke-dokumenty/ps_pecujiciosoby_analyza.pdf

v praxi setkali s tím, že v praxi někteří asistenti pedagoga zajišťují žákům komplexní podporu, jinde zase osobnímu asistentovi přisuzovali ředitelé škol role, které dle našeho názoru patří do kompetence asistenta pedagoga – např. podpora při komunikaci, motivace při změně nálad apod.

- **Časové hledisko** - v některých případech, je osobní asistence zajišťována v době přestávek, v některých školách v době po vyučování, jinde i v průběhu vyučování, stanovisko MŠMT je, že asistent pedagoga zajišťuje podporu žáků v průběhu celé doby, která je označena za dobu školního vyučování viz níže.
- **Důsledné dodržování zásady jeden na jednoho vs. osobní asistent do třídy** – jedním z argumentů pro přítomnost osobních asistentů ve třídě je fakt, že některý ze žáků vyžaduje vysokou podporu druhé osoby, kterou není schopen zajistit asistent pedagoga; ve skutečnosti však tento způsob tvoří cca 50 % z kapacit osobní asistence ve vyučování, navíc je významně ovlivňován přístupem poskytovatele osobní asistence, zhruba polovinu kapacit osobní asistence ve vyučování tak tvoří osobní asistence více žákům. Výrazně se tak liší nároky na úhradu sociálních služeb od uživatelů, ale i nároky na školský systém ze strany uživatele, který plně využívá v průběhu vyučování osobní asistenty.
- **Zvýšení počtu pracovníků ve školním vyučování** – osobní asistence ve školách navyšuje počet pracovníků ve vyučování pouze v několika školách – k tomuto dochází zejména v případech soukromých speciálních škol, vždy však dochází k navýšení počtu osob ve vyučování na 3, kterým je limitován počet pedagogického personálu, k zajištění počtu osob nad tento počet dochází ve 4 případech. Velkou část úvazků totiž tvoří sdílené úvazky osobních asistentů s asistentem pedagoga.
- **Konstrukce příspěvků na asistenty pedagoga poskytované soukromým školám neodpovídají potřebám žáků**, častěji tak osobní asistence v těchto školách reaguje na absenci finančních prostředků na asistenty pedagoga.

Asistence pedagoga z hlediska kompetenčního

Na základě mapování role asistenta pedagoga a osobního asistenta ve třídě či skupině vyplývá, že nejasnosti jsou zejména v kompetencích jednotlivých pracovních pozic. Prvním z argumentů pro osobní asistenty ve výuce je, že asistent pedagoga je přiřazen ke třídě, nikoli ke konkrétnímu dítěti. Jak ale vyplývá z článku Ilony Hulínové a Renaty Škaloudové, který se zabývá dětmi integrovanými do běžných škol, **souvisí činnost asistenta pedagoga s konkrétním dítětem velmi často**, zejména u integrovaných dětí. Článek také připouští, že **asistent pedagoga pracuje se žákem i mimo třídu**, pokud toto usnadňuje vzdělávací proces ostatních žáků.¹³ Náhled autorek tohoto článku na roli asistenta pedagoga je tak širší než pouhá pomoc pedagogovi při vzdělávacím procesu.

Novela vyhlášky č. 73/2005 Sb., která vešla v platnost dne 1. 9. 2011¹⁴, doplnila do ustanovení § 7 odst. 1 pod písm. d), jímž stanoví, že hlavními činnostmi asistenta pedagoga jsou mimo jiné „**nezbytná pomoc žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání**“. Z jednání na MŠMT ČR¹⁵ vyplynulo, že toto ustanovení bylo do vyhlášky přidáno s cílem vyjasnit kompetence asistentům pedagoga a stanovit povinnost zajišťovat sebeobslužné činnosti žákům. Ustanovení bylo přidáno z důvodu, že některé názory odmítaly pomoc při sebeobsluze vůbec. Toto ustanovení však nestanovuje povinnost zajistit veškerou pomoc při sebeobsluze.

¹³ Hulínová Ilona, Škaloudová Renata. Asistent pedagoga, významná pomoc pro učitele i třídu. ASPI, 2011. LIT41915CZ.

¹⁴ Vyhláška č. 147/2011 Sb.

¹⁵ Vyjádření PhDr. Teplé z jednání soukromých speciálních škol, MŠMT ČR a pracovníků Královéhradeckého kraje;

Metodická příručka vydaná Institutem pedagogicko-psychologického poradenství ČR ještě před účinností této novely uvádí:

„Dětem /žákům/ studentům s těžkým tělesným postižením asistent pedagoga zajišťuje:

- polohování dítěte / žáka podle antispastických vzorců, střídání pozice v prostoru
- vertikalizme, podpora pohybu a chůze
- masáže, bazální stimulace, míčkování, kartáčování a stimulace končetin
- orofaciální stimulace (návčik sání, polykání), smyslová stimulace
- přesuny a přenosy dítěte / žáka / studenta
- návčik hygieny
- návčik jídla
- návčik sebeobsluhy, samostatnosti
- návčik jemné a hrubé motoriky
- návčik přesunů na a z vozíku
- návčik pohybu na vozíku, ovládání vozíku, chodítka
- návčik manipulace se skluznou deskou
- návčik používání speciálních kompenzačních pomůcek pro tělesně postižené“¹⁶

Z výše uvedeného výčtu činností asistenta pedagoga vyplývá, že k jejich výkonu musí pracovník získat odbornost k práci se zdravotně postiženým. Co se týká kompetencí (dovedností), tak může asistent pedagoga poskytovat celkovou péči o zdravotně postiženého žáka.

Stanovisko MŠMT ke kompetenčnímu vymezení (pravomoci) pedagogické asistence v této věci uvádí: „Dle našeho názoru **nelze do činnosti asistenta pedagoga zahrnovat také takovou pomoc žákovi či studentovi se speciálními vzdělávacími potřebami, která spočívá v pomoci při osobní hygieně žáka či studenta, úkonech sebeobsluhy**, doprovodu do školy či školského zařízení a dalších podpurných činnostech (taková činnost přesahuje náplň činnosti asistenta pedagoga dle výše uvedených předpisů).¹⁷

Z výše uvedeného stanoviska a údajů o činnosti pedagoga však není patrné, kdy se jedná o návčik hygieny či sebeobsluhy a kdy se jedná o pomoc zajištění hygieny či sebeobsluhy, také není patrné, jaké úkony sebeobsluhy musí být zajištěny osobním asistentem a jaké činnosti spadají do pomoci při sebeobsluhy stanovené výše zmíněnou vyhláškou č. 73/2005 Sb. v platném znění. **Dle našeho názoru musí být v případě, že je osobní asistence „vyžadována“ školou, jasně stanoveno, jaké úkony v oblasti sebeobsluhy není škola schopna zajistit a je nutné, aby si žák zabezpečil tyto úkony pomocí osobní asistence.**

Na kompetenční nevyjasněnost však upozorňují někteří poskytovatelé sociálních služeb. „V městské škole mají integrované děti jen asistenta pedagoga, který dělá všechny úkony včetně hygieny. Je to jen o tom, že město doplatí celého asistenta pedagoga, takže nikdo osobní asistenci neřeší.“¹⁸

Z kompetenčního hlediska je zajímavá konstrukce finančního příspěvku škole na dítě se zdravotním postižením, která zohledňuje náročnost zdravotního postižení a to i v případě tělesného postižení. Lze předpokládat, že **žák s tělesným postižením bude vyžadovat zejména podporu při sebeobsluze, kterou by však měl zajišťovat osobní asistent, který je ve stávajícím systému hrazen nikoli z prostředků resortu školství, ale z prostředků resortu sociálních věcí.**

¹⁶ Marta Teplá, Hana Šmejkalová. Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením. Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2010, 2. Aktualizované vydání. s. 39 – 40.

¹⁷ Stanovisko MŠMT ČR, odboru 27 ze dne 8. 3. 2012

¹⁸ Citace jednoho z poskytovatelů osobní asistence k vymezení kompetencí osobní asistence a asistence pedagoga.

Kompetenční hledisko bylo v rámci terénního průzkumu v některých případech důvodem k poskytování osobní asistence více žákům. Rozsah poskytování osobní asistence z hlediska kompetenčního není vyjasněn, což souvisí s nejasností kompetencí jako takových, závisí na posouzení konkrétního ředitele školy a ochoty poskytovatele osobní asistence poskytovat službu, dle našeho názoru toto způsobuje nerovnosti v dostupnosti školního vyučování i v rámci jednoho regionu.

V rámci přípravy studie jsme **navrhli definice některé kompetence v oblasti osobní hygieny a sebeobsluhy. Tato definice by měla alespoň při stávajícím stavu vyjasnit roli osobní asistence ve vyučování:**

- 1.) osobní hygiena – asistent pedagoga – **přesun na WC, mytí rukou,**
- 2.) osobní hygiena – osobní asistent – **pomoc při využití WC zahrnující očistu po provedení fyziologické potřeby, udržování polohy při vykonávání fyziologické potřeby; výměna hygienických potřeb, sprchování,**
- 3.) pomoc při úkonech sebeobsluhy – asistent pedagoga – **přesun na vozík, vertikalizace, polohování, střídání pozice, přenosy, bazální stimulace, oblékání, doprovod v souvislosti s vyučováním, příprava stravy – porcování,**
- 4.) pomoc při úkonech sebeobsluhy – osobní asistent - **doprovod před vyučováním, svlékání před vyučováním, krmení, podávání nápojů.**

S návrhem vymezení kompetencí jsme oslovili pedagogické pracovníky i pracovníky osobních asistencí. Náhledy na kompetence se však výrazně lišily. V době finalizace studie se nám nepodařilo získat stanovisko kompetenčních pracovníků. Tento návrh budiž považován za námět k otevření diskuse ke kompetenčním tématům. Nicméně toto vymezení dílčích kompetencí, viz výše, lze považovat spíše za projev resortismu, než rozdělení odůvodnitelné z hlediska znalostí a dovedností asistentů pedagoga, kteří by dle našeho názoru měli být schopni zajistit veškeré činnosti v péči o žáka v průběhu vyučování.

Asistence pedagoga z hlediska časového

Dle PhDr. Marty Teplé z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR **je rolí asistenta pedagoga poskytovat podporu nejen během výuky, ale také o přestávkách, tedy v době, která je školním řádem označena jako doba výuky.** Zpravidla se podle školních řádů jedná o dobu 10 minut před zahájením první hodiny a 10 minut po ukončení poslední hodiny, nejedná se o vybrané velké obědové přestávky. Do doby školního vyučování nepatří přítomnost dítěte v družině.¹⁹

Terénní průzkum, který byl prováděn v rámci přípravy studie, zjistil, že přístup k časovému zajištění asistence pedagoga v době výuky se velmi liší. V některých školách je činnost asistenta pedagoga zajišťována i v době přestávek, jinde toto striktně odlišují. V době přestávek je pak pomoc žákům zajištěna prostřednictvím osobní asistence.

Otázkou zůstávají motivy tohoto rozdílného přístupu k zajištění podpory žákům. Může se jednat o nejednoznačné vymezení kompetencí asistenta pedagoga²⁰, případně o snahu snížit náklady na asistenta pedagoga přenesením části úvazku do osobní asistence. Pro síť sociálních služeb představuje poskytování osobní asistence o přestávkách zajištění cca 1,5 – 3,5 úvazku na zajištění osobní asistence.²¹

¹⁹ Vyjádření PhDr. Teplé z jednání soukromých speciálních škol, MŠMT ČR a pracovníků Královéhradeckého kraje;

²⁰ Při zjišťování podkladů mnozí ředitelé tvrdili, že přestávky jsou záležitostí osobní asistence

²¹ Vlastní propočty na základě terénního šetření.

Z časového hlediska by tak osobní asistence ve školách měla být poskytována před zahájením a po ukončení školního vyučování, nenastanou-li jiné sociální situace k poskytování osobní asistence. Čas poskytování osobní asistence v souvislosti se školním vyučováním by měl být kontrolován při posuzování potřeby osobní asistence. V souvislosti s časovým hlediskem by neměla být zohledňována ochrana uživatele před nadměrnou platbou navržená pro žáky ve školních zařízeních viz níže.

V případě mapování rozsahu osobní asistence ve školním vyučování je nutné důsledně mapovat rozsah služby přímo ve školním vyučování a osobní asistence poskytované v souvislosti s vyučováním – doprovod do školy, družina apod. Fakt, že toto nebylo důsledně rozlišeno při mapování stavu u poskytovatelů, je slabou stránkou této studie. V případě družin provozovaných v rámci speciálních škol je pak otázkou, zda-li není výhodnější, zajišťovat péči o děti se zdravotním postižením formou ambulantních služeb sociální péče, a nefinancovat zajištění volnočasových aktivit pro zdravotně postižené děti duplicitně ze systému školství a sociálních věcí.

Asistence pedagoga z hlediska kvality

Vyhláška č. 73/2005 Sb. stanoví v § 8, že ve třídách a studijních skupinách pro žáky s těžkým zdravotním postižením a ve třídách škol při psychiatrických léčebnách mohou zabezpečovat výchovně vzdělávací činnost souběžně 3 pedagogičtí pracovníci, z nichž je alespoň 1 asistent pedagoga. § 10 pak stanoví v takovéto skupině pro žáky s těžkým zdravotním postižením má nejméně 4 a nejvíce 6 žáků.

Terénním šetřením bylo zajištěno, že **maximálního počtu pedagogických pracovníků v 1 studijní skupině je dosaženo ve speciálních školách v minimálním množství případů.** Také bylo zjištěno, že **osobní asistence není v převážné většině případů „rozšířením personálních kapacit“**, protože ve většině případů je osobní asistence zajištěna pomocí sdílených úvazků osobního asistenta s asistentem pedagoga. Výjimkou jsou převážně soukromé školy, kde dochází k navýšení počtu asistentů ve třídě. Ve většině případů jsou ve třídách speciálních škol hrazeny max. 2 úvazky pedagogických pracovníků.

Dle informací od provozovatelů soukromých speciálních škol dotační politika MŠMT ČR neumožňuje přiměřené financování asistence pedagoga. Problém přináší i způsob poskytování dotací školským zařízením, které způsobuje, že na počátku kalendářního roku nelze tyto dotace na úhradu nákladů na asistenty pedagoga čerpat. Z podrobnějších rozborů dat vybraných poskytovatelů osobní asistence se lze domnívat, že tento „nedostatek“ je řešen substitucí asistentů pedagoga osobní asistencí.²²

Je-li osobní asistence poskytována v průběhu školního vyučování, mělo by být důvodem k jejímu poskytování zvýšení kvality v průběhu vyučování. Z vyjádření některých rodičů a pracovníků osobních asistencí vyplývá, že přítomnost osobních asistentů je ze strany škol vyžadována. Přesto na základě terénního šetření bylo zjištěno, že ve většině školních skupin, kde je zajišťována osobní asistence, jsou přítomni pouze 2 pedagogičtí pracovníci. Žádoucí stav je, aby osobní asistence byla zajišťována s účelem zvýšení kvality v případech, kdy byly vyčerpány veškeré možnosti školského systému, v počtu pedagogických pracovníků. **Rodiče by se měly rozhodnout pro osobní asistenci dobrovolně, nikoli „dobrovolně“ z přinucení okolností nízkého počtu pedagogických pracovníků.**

Krajský úřad Královéhradeckého kraje odbor školství uděluje školám souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga, dochází k **posouzení potřeby zajištění asistence pedagoga. Výstupy z tohoto posuzování by měly být k dispozici také odboru sociálních věcí, pro posouzení potřeby osobní asistence v rámci školního vyučování.**

²² Podrobným rozбором dat datové aplikace poskytovatel MPSV ČR 2010 a 2011 bylo zjištěno, že v případě některých poskytovatelů osobní asistence stoupá počet úvazků v měsících leden a únor. Jedná se o poskytovatele, kteří poskytují osobní asistenci v soukromých školách.

Při posuzování potřebnosti osobní asistence při zajištění výuky pro žáky se zdravotním postižením je z hlediska kvality nezbytné, aby při hodnocení potřebnosti bylo posouzeno, jakým způsobem je personálně zajištěna výuka ze strany školy, tak aby nedocházelo k nahrazování pedagogického personálu osobními asistenty motivované nedostatkem finančních prostředků ve školství. Posouzení by mělo zahrnovat počty a rozsah úvazků pedagogických pracovníků ve školní skupině a počty a rozsah úvazků osobních asistentů, informaci o sdílených úvazcích (asistent pedagoga, osobní asistent), čas poskytování osobní asistence a úkony zajišťované v rámci osobní asistence.

Jeden na jednoho – OA jako podmínka pro vzdělávání vs. asistence pro více žáků

V praxi se liší počet uživatelů, kterým osobní asistence poskytuje služby. V této úrovni lze **rozlišit osobní asistenci jeden na jednoho**, která je zajištěna dětem, které by se z důvodu svého zdravotního stavu nemohly účastnit školního vzdělání bez podpory osobního asistenta. Jedná se o případ, kdy **ředitel školy může rozhodnout o nepřijetí dítěte vzhledem k tomu, že škola není schopna zabezpečit vhodné podmínky pro jeho vzdělávání**. Stanovisko MŠMT však uvádí, že „důvody, pro něž by škola skutečně rozhodla o nepřijetí dítěte, musí být posuzovány přísně a restriktivně.“²³

V souvislosti s poskytováním osobní asistence jeden na jednoho upozorňujeme na fakt, že se **jedná o žáky s těžkým postižením, na které v konstrukci finančního příspěvku na žáka poskytovaného škole plynou nejvyšší částky. Systém školství však zatěžují minimálně, protože se jim věnuje osobní asistent, na kterého přispívá systém sociálních věcí a částečně si jej hradí klient sám**.

Dle názorů poskytovatelů sociálních služeb však dochází k nadužívání tohoto institutu. V některých školských zařízeních pak dochází k tomu, že u žáků se stejně závažným postižením škola vyžaduje osobní asistenci a u jiných ji nevyžaduje. „Často to je tak, že kdo přijde poslední, má smůlu, protože toho už mateřská škola přijmout nechce bez osobního asistenta.“²⁴ V konkrétním uvedeném případě se však nejedná o individuální důvod, tj. zdravotní stav žáka vyžaduje osobní asistenci. Ale fakt, že škola nemá dostatečné podmínky pro zajištění výuky. V lepším případě je osobní asistence doporučena více žákům a podmínky pro žáky jsou alespoň srovnané.

V těchto případech je otázkou školství vytvořit transparentní pravidla pro žáky se zdravotním postižením, zároveň se nedostatek financí v resortu školství (zvýšení počtu úvazků pedagogických) řeší osobní asistencí (financované z resortu sociálních věcí). Otázkou zůstává, zda by v tomto případě nebylo vhodnější veřejné finanční prostředky vynakládat přímo do resortu školství. V kombinaci nákladů (na místo osobního asistenta²⁵) a výnosů (úhrada uživatele za poskytnutou sociální službu) by mohla dle našich výpočtů zůstat bilance vyrovnaná.

Zajištění **osobní asistence pro více žáků je odůvodňováno obvykle časovým hlediskem** tj. zajištění osobní asistence o přestávkách nebo po vyučování. V některých je tento způsob asistence odůvodňován kompetenčním hlediskem, tj. **osobní asistent vykonává činnosti, které nepřísluší asistentovi pedagoga**.

Určení rozsahu osobní asistence pro více žáků ve škole je problematické. Měl by být nastaven podle skutečného rozsahu činností, které nejsou v kompetenci asistenta pedagoga. Vhodnější se nám v této věci zdá sdílený úvazek. Dle našeho názoru často **dochází k nadužívání rozsahu osobní asistence, kdy se ve**

²³ Stanovisko MŠMT ČR, odboru 27 ze dne 8. 3. 2012

²⁴ Informace poskytovatelů osobních asistence.

²⁵ Fixní náklady na osobního asistenta se pohybují v relaci cca 60 000,- korun. Výnosy v případě asistence jeden na jednoho jsou v přibližně stejné hodnotě

vyučování realizuje více činností, které by jí kompetenčně neměly příslušet, pokud by byla třídní skupina zajištěna v plném rozsahu pedagogických úvazků (3 osoby).

Sdílené úvazky vs. samostatný úvazek osobního asistenta

Zajištění osobní asistence se liší ve způsobu zajištění. Část osobní asistence v souvislosti se školním vyučováním je zajištěna sdílenými úvazky, kdy osobní asistent je zároveň asistentem pedagoga. Zhruba druhá polovina osobní asistence je zajišťována samostatnými úvazky osobního asistenta.

V prvním případě je zajištěna osobní asistence před a po vyučování, případně v průběhu velké obědové přestávky. Někteří poskytovatelé osobních asistencí zahrnovali také čas na zajišťování osobní asistence v průběhu přestávky. **Někteří poskytovatelé toto časové rozlišení neměli, pracovník pak v průběhu vyučování volně přecházel z role osobního asistenta do role asistenta pedagoga v průběhu vyučování.** V těchto případech se lze domnívat, že je rozdělení úvazků více otázkou nedostatku finančních prostředků na jednu z pozic.

Tento model dokazuje, že **v průběhu vyučování lze zajistit asistenci žákům se zdravotním postižením jednou osobou a umožnil by tak spojit pozici osobního asistenta a asistenta pedagoga.** Nicméně v případě, že žák využívá asistence při doprovodu do školy, případně na mimoškolní aktivity, neodstraní se „duplicita systémů“. Zapojení jednoho asistenta do osobní asistence i asistence ve škole je však logické vzhledem ke vztahu asistent – žák, tak i z pohledu asistenta, který si tak může doplnit pracovní úvazek. Mezi jeho negativum však patří, že dochází ke konfliktu rolí jak u žáka a tak i asistenta.

Tento model se však zdá vhodným v případě, že je nutné poskytovat osobní asistenci mimo školní vyučování. Nicméně **je nutné, aby při sjednávání osobní asistence a individuálním plánování bylo patrné, že jsou služby poskytovány mimo školní vyučování** (viz kapitolu asistence pedagoga z hlediska časového).

Ochrana uživatelů před nadměrnou platbou

V rámci terénního průzkumu zaznívaly od poskytovatelů častěji připomínky směřující k finanční dostupnosti služby. Úhrady u zdravotně postižených, kteří žijí aktivní život (zaměstnání, volný čas) se pohybuje v rozmezí 8 – 9 000 korun měsíčně, odpovídá tak výši příspěvku na péči, zároveň však tito lidé mají i příjem ze zaměstnání, cena je tak v těchto případech přiměřená. Průměrná hodinová sazba je v tomto případě cca 86 korun.

V případě seniorů závislých na péči úhrady dosahují relací kolem 12 000 korun, opět odpovídají výši příspěvku na péči. Spotřeba je však často limitována finanční dostupností, kdy malá část lidí je ochotna přispívat na službu z dalších zdrojů (důchod, rodina pod.).

Další významnou skupinou konzumentů osobní asistence jsou děti, kterým je osobní asistence poskytována v souvislosti se školním vyučováním. Tyto děti, chtějí-li navštěvovat školu, jsou na osobní asistenci odkázány. Pokud tak využívají osobní asistenci jeden na jednoho, představuje to pro ně vyšší finanční zátěž cca 5 – 6 000 korun měsíčně (cca 4 hodiny denně při 70 korunách za hodinu). Právě v těchto případech poskytovatelé snižují hodinovou úhradu. Úhrada se pak pohybuje v rozmezí 50 – 60 korun za hodinu.

V případě dětí v předškolním či mladším školním věku, které mají často přiznaný nižší příspěvek na péči tak poskytování osobní asistence jeden na jednoho představuje poměrně velkou zátěž na rodinné rozpočty. Při pobytu dítěte 4 hodiny ve školním zařízení nemá pečující rodič ani možnost navštěvovat zaměstnání, které by bylo dalším příjmem rodiny. V těchto případech je řešením poskytování tohoto druhu asistence

u případů dětí se skutečně vysokým stupněm postižení, kterému by měl odpovídat také přiznaný příspěvek na péči.

U poskytování osobní asistence dětem ve školách, které využívají model jeden na více, dosahují úhrady v rozmezí 2 – 3 000 korun, v případě, že je dítě ve škole 6 hodin pak činí úhrady i 4000 korun při stanovení úhrady cca 65 korun na hodinu.

Z terénního průzkumu tak vyplynulo, že stávající ceny jsou na hranici finanční dostupnosti sociálních služeb. Vzhledem k tomuto faktu je **nutné k udržení ekonomické výhodnosti služby a finanční dostupnosti pro uživatele, která nebude mít vliv na snížení dostupnosti služby, stanovit optimální výši hodinové sazby za osobní asistenci v rozmezí 85 – 100 korun za hodinu, u asistence poskytované ve školách jeden na jednoho pak sledujeme přiměřenou sazbu 70 korun za hodinu.** V druhém případě by však mělo být důsledněji dodržováno hledisko vysoké závislosti klienta, pokud se to podaří, pak je prostor pro zvyšování cen.

Při těchto úhradách je možné, aby **výběr v osobních asistencích dosahoval na úvazek osobního asistenta ročně 100 – 130 000 korun. V případě školní asistence by neměl klesnout pod 84 000 korun.** Vzhledem k tomu, že v praxi tak tomu v mnoha případech není (zejména z důvodů nízkých hodinových sazeb osobní asistence), měl by Královéhradecký kraj usilovat minimálně o dosažení těchto limitů a tyto limity zohlednit při výpočtu dotace viz příloha č. 1.

Časová a psychologická dostupnost

Většina osobních asistencí zabezpečuje služby 24 hodin denně. Z terénního průzkumu bylo zjištěno, že fakticky dochází k využití služeb v rozmezí od 4 hodiny ránní (doprovody v rámci dopravy) do cca 24 hodiny, většina uváděla rozmezí využití služby v časovém rozpětí od páté do dvaadvacáté hodiny. **Z tohoto lze dovodit optimální časovou dostupnost v rozmezí 15 - 18 hodin,** případně až 20 hodin. Tomuto rozmezí by měla odpovídat velikost služby, tj. minimálně 5 pracovních úvazků – zdaleka neodpovídá skutečnému zajištění služeb osobní asistence v kraji.

Osobní asistence je novou službou, která není na trhu sociálních služeb plně etablovaná, jedním z důvodů je nejisté financování²⁶, dalším důvodem je fakt, že se větší část osobní asistence odehrává za zdmi speciálních škol. Přijetí osobní asistence komunitou výrazně ovlivňuje poskytovatel, ale i dostupnost dalších služeb²⁷. Zájem o osobní asistenci ovlivňuje také vysoká cena, řada poskytovatelů uvedla, že zájem o službu lidé mají, ale dozví-li se, kolik služba stojí, tak ji nevyužijí.

Významný negativní vliv na využití služby spočívá ve schopnosti služby reagovat na poptávku. A to jak z hlediska časové dostupnosti,²⁸ tak hlavně z hlediska kapacitní dostupnosti. Velká část osobních asistencí využívá krátkodobé nebo dočasné úvazky dle jednotlivých klientů. Obrátí-li se na ni zájemce o službu, hledá osobního asistenta, což v praxi trvá i několik pracovních dnů. Toto se stává zejména u poskytovatelů, kteří se soustředí především na klientelu ve školách, terénně zaměřené služby mají toto vyřešené okruhem spolupracovníků. Větší poskytovatelé, kteří mají jiné služby sociální péče, pak deklarují, že jim toto spojení umožňuje zvýšit pružnost reakce na poptávku při zachování kvality i ekonomické efektivity.

²⁶ Vyjádření jednoho z poskytovatelů: „propagaci služby příliš neděláme, vzhledem k tomu, že financujeme stávající rozsah služeb“.

²⁷ Na nezájem o osobní asistenci má vliv jednak fakt, kdy v regionu nefungují žádné sociální služby ambulantní a terénní, nebo naopak velmi dobře funguje např. pečovatelská služba, která reaguje na potřebu seniorů i zdravotně postižených.

²⁸ Negativní zkušenosti se službou osobní asistence byly z vyjádření zájemců o službu spojeny s tím, že poskytovatel nebyl schopen zajistit službu ve večerních hodinách.

Doporučení k poskytování služeb

Optimální velikost služeb se z hlediska administrativní náročnosti, pružnosti a ekonomické efektivity pohybuje **mezi 7 – 9 úvazky osobních asistentů**. Tento rozsah by odpovídal okresnímu uspořádání osobních asistentů. Nicméně jisté výhody mají služby, které kromě osobní asistence poskytují jiné služby sociální péče. Proto je nutné na optimální velikost pohlížet také **s ohledem na další poskytované služby sociální péče**.

Stanovení hodinové sazby úhrady by u osobní asistence poskytované ve škole systémem **jeden na jednoho nemělo klesnout pod 70 korun**, průměrná výše sazby osobní asistence v dalších případech by se měla v průměru **pohybovat mezi 85 – 100 korunami**. Jako vhodný model se jeví diferenciací úhrad dle rozsahu čerpání osobní asistence klientem, které kopíruje vícenáklady spojené s poskytnutím úkonů (vyúčtování, čas dojezdu apod.), do úhrady lze započítat čas skutečně strávený na cestě.

Specifikum osobní asistence poskytované v souvislosti se školním vyučováním

Postoj k osobní asistenci poskytované v souvislosti se školním vyučováním by měl směřovat k poskytování osobní asistence:

- 1.) **V období před a po ukončení školního vyučování** – v období, kdy škola nezodpovídá za žáky. V těchto případech je možné využívat kombinované úvazky – při stanovení poměru úvazku je nutné dodržovat zahájení a ukončení školního vyučování. V tomto případě je nahlíženo na osobní asistenci jako poskytování terénní služby. Poskytovatelem sociálních služeb musí být doloženo časové odlišení osobní asistence, toto by mělo být reflektováno v individuálních plánech a záznamech o poskytnutí služby.
- 2.) **V případech, kdy rodiče žáka projeví zájem o přítomnost osobního asistenta ve vyučování!** Toto rozhodnutí musí být učiněno na základě svobodného rozhodnutí zákonného zástupce žáka, na základě jeho výslovného přání. **Rozhodnutí rodiče by zároveň nemělo vycházet z okolností zapříčiněných nedostatečným personálním zabezpečením výuky²⁹.**
- 3.) V případě, že se jedná o kompetenční důvody poskytnutí osobní asistence ve vyučování, **mělo by být patrné, že jsou dítěti poskytovány určité úkony, jejichž poskytnutí není v kompetenci asistenta pedagoga. Rozhodnutí o přijetí žáka by mělo obsahovat podmínky, které musí být zajištěny osobní asistencí, aby dítě mohlo být do vyučování přijato.**

V těchto případech se nám zdá vhodný model osobní asistence – jeden na více žáků, ale i sdílené úvazky – osobní asistence a asistence pedagoga (a to i přes všechny problémy, které tento model přináší z hlediska vymezení kompetencí pracovníka vykonávajícího asistenci).

- 4.) V případě, že by dítě se zdravotním postižením nemohlo být přijato do školní docházky s ohledem na závažnost jeho zdravotního stavu a vyžaduje trvalou přítomnost osobního asistenta, je nutné, aby toto bylo patrné z rozhodnutí školy nebo školského poradenského zařízení a mělo by k němu **docházet ve zvláště závažných případech**. V těchto případech stojí za zvážení **rozsah finančních prostředků, které jsou poskytovány škole v normativu na žáka** – s ohledem na to, že velká část zátěže v péči o tohoto žáka je přenášena do resortu sociálních věcí.

Za předpokladu existence kompetenčního modelu osobní asistence ve vyučování se nám jeví jako vhodný model osobní asistence pro více žáků (kteří využívají úkony, které nespádají kompetenčně do činnosti asistenta pedagoga) a sdílený úvazek asistent pedagoga osobní asistent.

²⁹ Personální zabezpečení výuky je stanoveno v § 8 odst. 6 vyhl. č. 73/2005 Sb. v platném znění.

Osobní asistence realizovaná v rámci mimoškolní aktivity je věcí oblasti sociálních služeb, při nastavení osobní asistence v tomto případě je nutné důsledně dodržovat pravidlo „před a po vyučování“, poskytovatel sociálních služeb při posuzování potřeby musí prokázat rozsah poskytované asistence.

Návrhy k posílení transparentnosti a odstranění dvojkoľejnosti asistence dětem se zdravotním postižením. Návrhy v krátkodobém časovém horizontu:

- 1.) **Při posuzování potřeby osobní asistence** při zajištění výuky pro žáky se zdravotním postižením je z hlediska kvality nezbytné, aby **při hodnocení potřeby bylo posouzeno, jakým způsobem je personálně zajištěna výuka ze strany školy**, tak aby nedocházelo k nahrazování pedagogického personálu osobními asistenty motivované nedostatkem finančních prostředků ve školství. Posouzení by mělo zahrnovat počty a rozsah úvazků pedagogických pracovníků ve školní skupině a počty a rozsah úvazků osobních asistentů, informaci o sdílení úvazků (asistent pedagoga, osobní asistent), čas poskytování osobní asistence a úkony zajišťované v rámci osobní asistence.
- 2.) **Propojit rozhodování o udělení souhlasu školám se zřízením funkce asistenta pedagoga s posouzením potřeby osobní asistence v rámci školního vyučování.**
- 3.) **V rámci dotačního programu B Královéhradeckého kraje podpořit advokační činnosti sdružení zdravotně postižených zaměřené na posilování transparentnosti systému podmiňování účasti osob se zdravotním postižením.**
- 4.) **Vyjasnit kompetenční model – tj. popsat úkony, které nejsou zajišťovány pedagogickými asistenty – nastavení rozsahu osobní asistence by mělo odpovídat potřebě těchto úkonů.**

Návrhy na odstranění duplicity v poskytování osobní asistence a asistence pedagoga ve střednědobém horizontu:

- 1.) **Usilovat o navýšení objemu finančních prostředků na asistenty pedagoga** a to i za cenu snížení výdajů do osobní asistence – přesun finančních prostředků do školství – **část objemu finančních prostředků na osobní asistenci je ve skutečnosti stejně alokována na podporu osobní asistence ve školství** – dochází tak ke zbytečné duplicitě.
- 2.) **Zcela odstranit kompetenční model – odborná způsobilost asistenta pedagoga pracujícího s dětmi s těžkým zdravotním postižením umožňuje dle našeho názoru poskytovat veškerou péči dětem – asistenci ve školním vyučování by tak byla zajištěna asistentem pedagoga.**
- 3.) **Případně směřovat systém k tomu, aby osobní asistenci ve školách byla poskytována na základě smlouvy mezi školou a poskytovatelem**, ve které bude stanovena úhrada za služby ze strany školy – vyjasní se tím kompetenční a finanční otázky zajištění osobní asistence a **odstraní se zbytečná duplicita.**
- 4.) **Případně v zákoně o sociálních službách doplnit obdobu § 52** – např. služba osobní asistence ve školských zařízeních, která umožní ve zjednodušeném režimu školám poskytovat osobní asistenci dle zákona o sociálních službách.

Doporučení k dotačnímu systému

Analýza prokázala přímou souvislost mezi výší dotací a výší úhrad od uživatelů, přičemž při zvyšování dotace klesá rozsah úhrad. Z analýz financování byl vytvořen model, který navrhuje možnou podobu financování osobních asistencí, viz příloha 1. Způsob dotování osobních asistencí **v krátkodobém horizontu by mohl být upraven takto:**

- 1.) U služeb poskytovaných ve škole systémem jeden na jednoho by úhrada měla být minimálně **84 000 korun** ročně na úvazek pracovníka přímé péče (přitom hodinové sazby by v průměru měly dosahovat 70 korun),
- 2.) U ostatních služeb by měly minimální roční úhrady na úvazek pracovníka dosahovat **100 - 130 000 korun** (průměrná hodinová sazba by se pak měla pohybovat v rozmezí 85 – 100 korun),
- 3.) Rozsah osobní asistence poskytované v souvislosti se školním vyučováním nastavit **po ověření potřeby**, dané mimo jiné posouzením **personálního zajištění výuky ze strany školy** - viz výše.

Ve střednědobém horizontu doporučujeme upravit dotační systém takto:

- 1.) **Změnit dotační titul tak, aby bylo možné přidělovat finanční prostředky na přelomu 3. a 4. čtvrtletí.** Tento systém by umožnil reagovat na změny v poptávce, která je v případě osobních asistencí významná, zároveň by zajistil hospodárnost nakládání s finančními prostředky.
- 2.) Další možností je **případně realizovat zálohové platby dotací** s konečným dopočtením na přelomu 3. a 4. čtvrtletí.
- 3.) Zvážit možnost nastavit **minimální hodinovou sazbu úhrad jako předpoklad k přidělení dotace** poskytovateli (např. 60 % z maximální částky stanovené úhradovou vyhláškou). Toto opatření by znemožnilo poskytování dumpingových cen osobní asistence. V současnosti jsou ceny některých poskytovatelů pod 60 korunami na hodinu.

Příloha č. 1 Návrh výpočtu vyrovnávací platby u osobních asistencí dle druhu – varianta příznivá k uživateli

	Doporučená cena	Doporučené hodiny výběru	Požadovaný výběr	Dotace	Doporučený příjem na úvazek	85% hodin jako min. hranice pro kalkulaci	Cena min. o 10% nižší jako regulativ	Minimální požadavek výběru	dosažení hranice 75% hodin - 85%	Minimální požadavek výběru	Krácení dotace o 10 %	Dosažení hranice 65 - 75%	Minimální požadavek výběru	Krácení dotace o 20 %
1 na jednoho ve škole	70	1200	84 000	236 000	320 000	1 020	63	71 400	900	63 000	212 400	780	54 600	188 800
Více žáků ve škole	100	1200	120 000	200 000	320 000	1 020	90	102 000	900	90 000	180 000	780	78 000	160 000
Sdílený úvazek ve škole 1	70	1300	91 000	229 000	320 000	1 105	63	77 350	975	68 250	206 100	845	59 150	183 200
Sdílený úvazek ve škole více	100	1300	130 000	190 000	320 000	1 105	90	110 500	975	97 500	171 000	845	84 500	152 000
Mimo školu v terénu	100	1000	100 000	250 000	350 000	850	90	85 000	750	75 000	225 000	650	65 000	200 000